

Nr 131.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundgren m. fl.* (I: 22) och den andra inom andra kammaren av herr *Huss m. fl.* (II: 37), har hemställts,

dels att riksdagen måtte besluta

att fr. o. m. den 1 juli 1949 förändra de nuvarande lärarbefattningarna i reumatologi, i radioterapi samt i fysikalisk diagnostik vid Lunds universitet till professorer i resp. reumatologi, radioterapi samt ftisiologi,

att fr. o. m. den 1 juli 1950 inrätta en professur i reumatologi vid karolinska institutet,

att inrätta professorer i psykiatri och i radioterapi vid medicinska undervisningsanstalten i Göteborg fr. o. m. den tidpunkt, den kliniska undervisningen därstädes skall påbörjas, samt professorer i reumatologi och i ftisiologi från den tidpunkt, resp. undervisnings- och forskningskliniker kunna förväntas börja sin verksamhet,

samt att inrätta en professur i ftisiologi vid karolinska institutet fr. o. m. den tidpunkt, den beslutade tuberkuloskliniken vid karolinska sjukhuset kan förväntas börja sin verksamhet,

dels ock att riksdagen måtte i skrivelser till Kungl. Maj:t anhålla,

att förslag om uppförande av reumatologisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala måtte, så snart erforderlig utredning i frågan verkställts, snarast föreläggas riksdagen,

samt att utredning snarast måtte verkställas rörande uppförande av en radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala samt en tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Till stöd för de föreslagna åtgärderna anföres i motionerna i huvudsak följande.

I infortrat yttrande över betänkande angående den öppna läkarvården i riket (SOU 1948: 14) framhåller medicinska fakulteten i Lund bl. a. följande

1 Bihang till riksdagens protokoll 1949. 6 saml. Nr 131.

beträffande åtgärder till förbättring av det allmänna hälsotillståndet i riket:

»Fakulteten förmenar, att det (därvid) mindre ankommer på organisatoriska åtgärder än på fördjupad kunskap om och insikt i sjukdomarnas natur. I nuvarande tid spela fem stora sjukdomsgrupper dominerande roll för sjuklighet och arbetsförmåga, nämligen reumatiska sjukdomar, sinnessjukdomar med sinnesslöhet, förkylningssjukdomar, blodtrycks- och blodkärlsjukdomar och svulstsjukdomar. Våra kunskaper om dessa sjukdomars orsak och vår förmåga att förebygga eller bota dem äro fortfarande bristfälliga. Om det allmännas investeringar i medicinsk forskning ökades med endast någon procent av den summa, som ett genomförande av det förslag, vilket framkommit i SOU 1948: 14, skulle kosta, skulle sådan åtgärd ha utsikt att leda till långt väsentligare förbättring av folkhälsan än i betänkandet föreslagna organisatoriska åtgärder.»

De av medicinska fakulteten i Lund nämnda fem sjukdomsgrupperna kunna, om man därtill lägger tuberkulosen, i fråga om vilken vår kunskap om dess orsak och vår förmåga att förebygga är bättre men vår förmåga att bota fortfarande är mycket bristfällig, med hänsyn till av dem förorsakad sjuklighet och arbetsförmåga med skäl kallas *folkhälsans farligaste fiender*.

Enbart *de reumatiska sjukdomarna* förorsaka (se SOU 1945: 41 och Edström: Uppsala Läkarför. Förh. 49: 303—358, 1944 samt 51: 337—346, 1946), att ca 245 000 svenska medborgare hava mer eller mindre nedsatt arbetsförmåga, varav dagligen 70 000—80 000 totalt arbetsförmögna. Därigenom gå årligen enbart under den i egentlig mening arbetsföra åldern mellan 15 och 67 år mellan 15 och 20 miljoner arbetsdagar förlorade. *Sinnessjukdomarna och sinnesslöheten* förorsaka, enligt uppskattning av nationalekonomen fil. lic. Sven Rydenfelt, att 70 000—80 000 svenska medborgare dagligen äro arbetsförmögna eller lida av väsentligt nedsatt arbetskraft, även om en del av dessa under uppsikt kunna sysselsättas i vissa slags enklare arbeten. Å anstalter vårdas dagligen sådana sjuka till ett antal av ca 46 000.

Intensifierad forskning och därav förbättrad hälso- och sjukvård kan förväntas avsevärt reducera dessa stora siffror.

Enligt Rydenfelt förloras årligen i vårt land genomsnittligt 7 å 8 miljoner arbetsdagar på grund av sjuklighet i s. k. banala infektioner, där dock betydande variation i siffrorna synes föreligga. Bland dessa infektioner spela de vanliga *förkylningssjukdomarna* största rollen. Enligt nutida uppfattning ligger dessas betydelse för folkhälsan ej blott i det antal sjukdagar, som de direkt förorsaka, utan ha vi även att räkna med långdragna sviter och följsjukdomar. Frågan rörande eventuellt samband mellan sådana infektioner och senare uppkommen reumatisk feber eller ledgångsreumatism utgör exempelvis ett av den medicinska, särskilt den reumatologiska, forskningens för närvarande aktuella och betydelsefulla problem. Även profylaktiska frågor stå här i förgrunden, och utsikter till förbättrad profylax synas icke små.

Ett flertal hygieniska problem vänta här på sin lösning. Klarläggandet av det möjliga sambandet mellan tidigare infektionssjukdom, angripande blodkärnen, främst reumatisk feber och ledgångsreumatism, och senare uppträdande åderförkalkningsprocesser är även ett aktuellt problem.

Utrönandet av tumörernas orsak är ytterligare en av den medicinska vetenskapens trängande forskningsuppgifter. Antalet förlorade arbetsdagar i arbetsför ålder på grund av *svulstsjukdomar* är visserligen mindre än tidigare nämnda siffror, enligt Rydenfelt årligen ca $\frac{1}{2}$ milj., men dödstalet är högt. Årligen avlida enligt den offentliga statistiken i vårt land ca 10 000 individer i sådana sjukdomar. Strålbehandlingen, som vid kräfta och lik-

nande åkommer har stor och i många fall avgörande betydelse, befinner sig i utveckling. Atomfysikens senaste landvinningar ha för radioterapien öppnat nya möjligheter. Den vetenskapliga forskningen har här vidsträckta arbetsfält.

Genom långvarig och konsekvent genomförd kamp mot *tuberkulosen* har denna, från att ha varit folkhälsans värsta gissel, blivit en folksjukdom, som alltmer kunnat begränsas. Dock nyupptäckas för närvarande (se Sv. nationalför:s kvartalsskr. h. 3, 1948) ca 14 000 fall årligen, därav 2 200 med smittosam tuberkulos. Antalet vid dispensärerna inregistrerade fall under kontroll för tuberkulos håller sig vid omkring 90 000 och antalet fall med smittosam sådan sjukdom i landet vid ca 9 000. Enligt Rydenfelt förloras årligen i vårt land omkring $7\frac{1}{2}$ miljoner arbetsdagar på grund av sjuklighet i tuberkulos. Antalet dödsfall per år ligger omkring 3 500, vilket visar, att det alltså icke finnes något radikalt botemedel mot denna sjukdom.

Under sista tiden ha tillkommit nya kemiska medel mot tuberkulos, som förefalla lovande men vilkas handhavande och rätta utnyttjande alltså stå på försöksstadiet. Samma sak gäller de ledgångsreumatiska sjukdomarna. Likaså ha de terapeutiska resurserna vid sinnessjukdomarna genom nyare metoder, elektrochockbehandling, insulinkurer, feberbehandling etc. ökat. Det är emellertid av stor vikt, att dessa terapeutiska framsteg kontrolleras och fullföljas av fortlöpande vetenskaplig forskning. Ej oväsentliga ekonomiska besparingar äro därigenom möjliga.

På grund av vårt svenska samhälles förhållandevis ringa personella och ekonomiska resurser synes det möta svårigheter att inom överskådlig tid i större utsträckning realisera det i SOU 1948: 14 framlagda förslaget. Desto angelägnare synes det vara, att vissa mindre omfattande och mindre kostbara men dock för den fortsatta utvecklingen mot bättre och mer effektiviserad hälso- och sjukvård grundläggande och betydelsefulla åtgärder komma till stånd. Hit hör främst intensifierad medicinsk undervisning och forskning. Undervisning och forskning höra här organisatoriskt tillsammans, ty genom undervisningen lägges grunden till forskningen.

Lunds medicinska fakultets uppfattning, att man därvid främst bör tänka på de stora folksjukdomarnas problem såsom varande för samhället särskilt angelägna, torde delas av största delen av svenska folket. De humanitära och ekonomiska värden, som det här rör sig om, äro av den storleksordning, att det bör stämma envar till eftertanke.

Sett mot bakgrunden av befolkningsutvecklingen och den knapphet på arbetskraft, som kommer att bli rådande under de närmaste årtiondena, måste de miljonförluster av arbetsdagar, vilka förorsakas av dessa sjukdomar, te sig än mer betydelsefulla och nödvändiga att effektivt nedbringa. Det måste då vara ändamålsenligt att stärka och särskilt effektivt utnyttja de resurser, som redan finnas.

Övertygelsen om dessa samhällsproblems aktualitet är grundvalen till denna motion.

Intensifierad undervisning och forskning rörande dessa folksjukdomar synas från statsmakternas sida lättast och bäst understödjas genom att vid samtliga medicinska fakulteter och högskolor skapa undervisnings- och forskningskliniker för desamma.

Nuvarande förhållanden framgå av nedanstående uppställning.

Plats	Psykiatri	Reumatologi	Radiologi	Ftisiologi
Stockholm	a	d	a	d
Uppsala	a	e	f	a
Lund	a	b	b	b
Göteborg	c	d	c	f

a = klinik finnes, professur finnes;

b = klinik finnes, akad. lärartjänst finnes, professur saknas;

c = klinik finnes, akad. lärartjänst saknas;

d = klinik beslutad, ännu ej uppförd, akad. lärartjänst saknas;

e = klinik föreslagen och planerad, ej beslutad, akad. lärartjänst saknas;

f = klinik ännu ej närmare planerad, akad. lärartjänst saknas.

Kliniker.

Som synes av denna översikt, finnas av önskvärda 16 undervisnings- och forskningskliniker för närvarande 10. Av de återstående sex äro reumatologisk klinik och tuberkulosklinik vid karolinska sjukhuset i Stockholm samt reumatologisk klinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg beslutade av 1946 års riksdag men ännu ej uppförda, reumatologisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala är planerad men ej beslutad samt radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala och tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg ännu ej närmare planerade.

Reumatologisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala har föreslagits av 1941 års reumatikervårdssakkunniga i deras betänkande del 1 (ej tryckt) år 1943. I enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv äro planer och ritningar till densamma uppgjorda av dessa sakkunniga i samråd med byggnadsstyrelsen. På grund av svårlost tomfråga har definitivt beslut om denna klinik ej fattats. Då redan mer än 6 år åtgått för utredning på denna punkt, synes det oss önskvärt, att riksdagen måtte understryka frågans stora aktualitet genom att i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om önskvärdheten av dess snara lösande.

Beträffande uppförandet av *radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala* synes utredning snarast möjligt böra slutföras. Professorn i radiologi vid Uppsala universitet Hugo Laurell uppnår pensionsåldern i slutet av 1949. Vid hans avgång synes lämplig tidpunkt föreligga att dela undervisning och forskning i röntgendiagnostik och radioterapi på skilda befattningshavare samt inrätta från varandra skilda röntgendiagnostiskt institut och radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala. En sådan radioterapeutisk avdelning torde icke böra påverka utformningen av ett planerat rikssjukhus för Norrland.

Beträffande uppförande av *tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg* synes utredning snarast möjligt böra verkställas.

Professurer.

Regeln är, att undervisnings- och forskningskliniker vid våra medicinska fakulteter och högskolor äro ställda under chefskap av en professor i ämnet. Tidigare funnos flera undantag från denna regel. På grund av att statsmakterna insett den medicinska undervisningens och forskningens stora samhälleliga betydelse, ha dessa undantag under senare tid blivit allt färre. Efter det att lärartjänsten i fysikalisk diagnostik vid Uppsala universitet av 1946 års riksdag förändrades till professur i ftisiologi (tuberkuloslära), återstå för närvarande blott tre undantag från denna regel. Samtliga dessa tre tillhöra de betydelsefulla folksjukdomarnas område och utgöras av lärar-

tjänsterna i reumatologi, i radioterapi samt i fysikalisk diagnostik (jämte tuberkuloslära) vid Lunds universitet. Som Lunds medicinska fakultet utsäger i särskild skrivelse, saknas f. n. motsvarighet till dessa tjänster vid övriga medicinska högskolor och fakulteter. Några särskilda skäl, att Lunds universitet skulle vara mindre betydelsefullt än övriga högskolor och universitet ur undervisnings- eller forskningssynpunkt kunna ej anföras. Ej minst med hänsyn till denna motions syftemål synes det oss önskvärt, att *dessa lärartjänster i reumatologi, i radioterapi samt i fysikalisk diagnostik (jämte tuberkuloslära) vid Lunds universitet fr. o. m. den 1 juli 1949 förändras till professorer*, samt att de nuvarande innehavarna, vilka, som av fakultetens bilagda utlåtande framgår, äro högt förtjänta forskare, därvid automatiskt böra kunna överföras i de nya tjänsterna.

De årliga kostnaderna härför belöpa sig till 2 766 kr. för vardera eller för *alla tre sammanlagt 8 298 kr. per budgetår.*

Planer och ritningar till en reumatologisk klinik vid karolinska sjukhuset uppgjordes enligt Kungl. Maj:ts direktiv av 1941 års reumatikervårdssakkunniga i samråd med byggnadsstyrelsen. Definitivt beslut om dess uppförande fattades av 1946 års riksdag. Det är önskvärt, att byggnadstillstånd för kliniken snarast medges. Med medel från konung Gustaf V:s 80-årsfond har under åren 1946—48 uppförts ett forskningsinstitut för reumatiska och andra invalidiserande folksjukdomar på karolinska institutets tomt intill den plats, där reumatologiska kliniken avses att uppföras, och har detta institut varit i verksamhet sedan maj 1948. Vid planering av såväl klinik som forskningsinstitut har förutsatts intim samorganisation mellan dem båda. Kliniken har därför planerats främst som vårdavdelning utan egna forskningslokaler eller undervisningsrum inom egen byggnad. Någon chef för forskningsinstitutet har ännu ej utsetts. Chefen för medicinska kliniken vid karolinska sjukhuset fungerar tills vidare som föreståndare även för detta institut. Någon speciell undervisning i reumatologi äger icke rum vid karolinska institutet.

Med hänsyn till undervisningens och forskningens berättigade intressen synes det önskvärt, att detta provisorium snarast möjligt avvecklas. Såväl undervisning och forskning som sjukvård synes oss fordra, att en *professor i reumatologi vid karolinska institutet* snarast möjligt inrättas. Härigenom vinnes, dels att professorn i invärtes medicin får helt ägna sig åt sina mycket omfattande uppgifter i undervisning, forskning och sjukvård inom sitt eget område, dels att reumatologien får sin egen representant, som helt kan ägna sig åt detta ämnesområde. Såsom ett led i en intensifierad kamp mot folksjukdomarna synes oss sådan åtgärd välbetänkt.

Som ett provisorium intill dess den reumatologiska kliniken färdigställts, skulle en mindre del av den stora medicinska kliniken tillfälligt kunna avdelas för reumatiska sjukdomsfall och ställas under den nye reumatologiprofessorns chefskap. Provisorium av dylik art har exempelvis för närvarande ordnats för neurologiprofessorn i Lund.

Tillsättningen av en sådan professor tager avsevärd tid. På grund av föreliggande förhållanden föreslås därför, att *denna professor inrättas fr. o. m. 1 juli 1950*, men att tjänsten snarast efter riksdagens beslut ledigförklaras.

Kostnaderna för en sådan professurs inrättande torde enligt ovanstående beräkning komma att belasta statsverket med ett årligt belopp av ca kr. 18 000 fr. o. m. budgetåret 1950/51.

Enligt riksdagens beslut 1947 skall en medicinsk undervisningsanstalt upprättas i Göteborg, och därvarande sjukhus i lämplig utsträckning användas i dennas tjänst. Vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg finnas psykiatrisk klinik och radioterapeutisk klinik. Som följd av 1946 års riks-

dags beslut om utbyggnad av reumatikervården har beslut fattats om uppförande av en reumatologisk klinik vid samma sjukhus. Kompletta planer och ritningar äro uppgjorda. För uppförande fordras byggnadstillstånd. Det är önskvärt, att sådant snarast möjligt medgives. Tuberkulosklinik saknas. Det är önskvärt, att utredning rörande uppförande av en sådan snarast verkställles.

I överensstämmelse med denna motions syftemål föreslås, att vid den organisation av medicinsk undervisningsanstalt i Göteborg, som nu planeras, principiellt beslutes inrätta *professurer i psykiatri, i radioterapi, i reumatologi samt i ftisiologi (tuberkuloslära)*. Tidpunkten för resp. tjänsters inrättande får ankomma på Kungl. Maj:ts beslut i anslutning till den kliniska undervisningens påbörjande och klinikernas färdigställande.

Som av SOU 1946: 76 framgår, föreligger klart behov av en *professur i ftisiologi vid karolinska institutet*. Ett principbeslut om inrättande av en dylik fr. o. m. den tidpunkt, den av 1946 års riksdag beslutade tuberkuloskliniken vid karolinska sjukhuset kan förväntas bliva färdigställd, och om dess ledigförklarande i så god tid dessförinnan — ca ett år — att den kan förväntas bliva besatt med sin första ordinarie innehavare från början, synes oss ur denna motions syftemål önskvärt, och framlägga vi härmed förslag därom.

Övrig personell utrustning och organisation. Beträffande denna fråga hänvisas till SOU 1947: 66. I detta sammanhang vilja vi understryka vikten av att här berörda undervisnings- och forskningskliniker erhålla tillräcklig personal. Undervisning och vetenskaplig forskning löpa i annat fall risk att allt för mycket undertryckas av sjukvårdens mera rutinartade arbete.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning infordrat utlåtanden av *universitetskanslersämbetet* efter vederbörandes hörande samt *medicinalstyrelsen* och *statskontoret*. Sammanställning av dessa utlåtanden är såsom bilaga fogad härvid (*Bitaga*).

Utskottet. De i motionerna berörda s. k. folksjukdomarnas frekvens och karaktär utgöra för vårt samhälle ett synnerligen allvarligt problem av social, humanitär och nationalekonomisk art. Det synes utskottet därför angeläget, att, såsom kanslern framhållit, statsmakterna i största möjliga utsträckning lämna sitt stöd för anordnande av en intensifierad undervisning och forskning på dessa områden, varigenom också de bästa utsikterna torde kunna erhållas för ett framgångsrikt bekämpande av sjukdomarna i fråga. Utskottet vill även betona den betydelse, som bör tillmätas grundforskningen. De s. k. folksjukdomarna tillhöra företrädesvis de kroniska sjukdomarnas grupp. Dylika sjukdomsfall emottagas — såvitt för utskottet är bekant — allenast i ringa utsträckning och för kortare perioder, som icke torde vara tillfyllest för att giva en klar bild rörande deras skiftande morfologi, å de förefintliga vanliga kirurgiska och medicinska klinikerna, till vilka läkarutbildningen vid våra medicinska högskolor är förlagd. Härigenom komma de kunskaper, som de blivande läkarna inhämta rörande ovannämnda sjukdomar självfallet att bliva i vissa avseenden ofullständiga. En förutsättning för inhämtande av mera djupgående kunskaper på förevarande områden är,

att specialkliniker, lärarkrafter och laboratorier stå till buds för undervisningens och forskningens behov.

Såsom av motionerna närmare framgår är det aktuella läget det, att samtliga de medicinska högskolorna disponera över kliniker i psykiatri. I Stockholm och Göteborg finnas radioterapeutiska kliniker, i Uppsala en tuberkulosklinik medan Lund är utrustat med kliniker i reumatologi, radioterapi och ftisiologi. Med hänsyn till nödvändigheten av återhållsamhet beträffande byggnadsverksamheten hava medel nu icke äskats av riksdagen för uppförande av nya kliniker av ifrågavarande slag. Utskottet utgår ifrån, att vederbörande myndigheter hava sin uppmärksamhet riktad på önskvärdheten av att redan beslutade dylika byggnadsföretag så snart omständigheterna det medgiva komma till utförande.

Kanslern har i sitt yttrande framhållit, att de i motionerna framställda förslagen innefatta frågor av invecklad och svårbedömlig natur med vittgående ekonomiska konsekvenser. Enligt kanslerns mening synes det därför nödvändigt att innan beslut fattas i av motionärerna angiven riktning en samordning av de problem, varom här är fråga, kommer till stånd, så att en lösning kan vinnas efter väl genomtänkta riktlinjer och med hänsyn tagen till de olika medicinska lärosätenas lokala förhållanden. Utskottet vill understryka detta uttalande och betona vikten av att den utredning kanslern med sitt uttalande åsyftar snarast måtte verkställas och att härvid beaktas nödvändigheten av att planerade kliniker få en sådan organisation, att deras karaktär av forskningskliniker blir tillgodosedd. Vidare torde det i motionerna berörda spörsmålet om förändring av de nuvarande lärarbefattningarna vid Lunds universitet i reumatologi, radioterapi och fysikalisk diagnostik till professorer i reumatologi respektive radioterapi och ftisiologi utan dröjsmål böra närmare utredas, då — såvitt utskottet kan finna — genom förefintligheten av erforderliga kliniker i Lund vissa förutsättningar redan nu synas föreligga för att bereda nämnda discipliner en starkare ställning vid universitetet än nu är förhållandet.

Då såsom av det ovan anförda framgår utskottet icke funnit de i motionerna framställda förslagen kunna utan ytterligare ingående utredning och prövning nu företagas till avgörande, har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till desamma. Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 22 och II: 37 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 maj 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Pauli, Rickard Lindström, Gränebo, Karl Andersson, Ohlon, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Heiding, Johan Eric Ericson, Rosenberg och Bergh; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Svensson i Grönvik, Hjalmarson, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Lindholm, Bergstrand, Hoppe, Kollberg, Thapper, Onsjö och fröken Elmén.

Bilaga.

**Sammanställning av de över motionerna I: 22 och II: 37
avgivna yttrandena.***Medicinska fakulteten i Uppsala.*

Det är med tillfredsställelse fakulteten tagit del av detta initiativ till ett effektivt bekämpande av några av de svåra och ekonomiskt betydelsefulla folksjukdomarna. De framförda synpunkterna äro fakulteten ingalunda främmande och ha i stort sett tidigare framförts i olika sammanhang. Icke desto mindre är det angeläget, att förslagen i väsentliga punkter förverkligas snarast möjligt. Tidpunkten härför synes också lämplig med hänsyn till, att de här berörda forskningsområdena allt mera visat sig vara tillgängliga för klinisk forskning, och att det i många fall redan börjat framkomma preliminära resultat av praktisk betydelse. En intensifierad forskning kan förväntas giva nya resultat av sådan art, att behandlingsmöjligheterna därigenom ytterligare förbättras. Fakulteten är emellertid angelägen att understryka de i motionen framhållna synpunkterna om nödvändigheten av att de planerade klinikerna få sådan organisation, personalstab och övriga resurser, att deras karaktär av forskningskliniker icke går förlorad. Beträffande de föreslagna nya klinikerna för reumatologi, radiologi och ftisiologi vill fakulteten livligt tillstyrka, att de snarast förverkligas. Beträffande tuberkulosklinikerna i Göteborg kan det framhållas, att Renströmska sjukhuset (tuberkulossjukhus) möjligen skulle kunna användas för detta ändamål efter tillbyggnad av forsknings- och undervisningslokaler. Den nuvarande överläkaren vid Renströmska sjukhuset avgår om ca två år. Om utredning visar, att sjukhuset kan användas för detta ändamål, bör vid återbesättandet professorskompetens fordras av den nye befattningshavaren. Fakulteten vill även understryka vikten av att vid samtliga universitet professorn i ftisiologi även svarar för undervisningen i fysikalisk diagnostik.

Vid utarbetande av generalplan för akademiska sjukhuset har särskild reumatisk-ortopedisk klinikbyggnad planerats. Radioterapeutisk klinik avses förlagd till en större byggnad tillsammans med andra avdelningar. Den tidigare svårösta tomfrågan är således icke längre något hinder för ett definitivt beslut beträffande dessa kliniker.

Från fakultetens sida ha också åtgärder vidtagits för skiljandet av röntgendiagnostik och radioterapi på skilda befattningshavare i och med att den nuvarande professorn i radiologi uppnår pensionsåldern under innevarande år. Med anledning härav vill fakulteten framhålla, att såväl en reumatisk-ortopedisk som en radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset är angelägna önskemål och att de snarast böra realiseras.

Beträffande chefbefattningarna vid de planerade klinikerna, som avses speciellt inriktade på forskning, är det nödvändigt, att dessa innehavas av personer med hög vetenskaplig kompetens, och att befattningarna (i princip) bliva professorer. Detta gäller reservationslöst för radioterapi och ftisiologi. Beträffande reumatologien vill fakulteten livligt tillstyrka, att en personlig professor inrättas vid universitetet i Lund för ämnets högt förtjänte representant därstädes, överläkaren med. dr Gunnar Edström (sedan 2 år labo-

rator i reumatologi). Frågan om professorer i reumatologi i Uppsala, Stockholm och Göteborg bör däremot tills vidare lämnas öppen, då sjukvårdsuppgifterna väsentligen sammanfalla med invärtesmedicinens och ortopediens. Det bör också övervägas, huruvida icke utvecklingen på detta område bäst främjas genom mera experimentellt inriktad forskning.

Vid Uppsala universitet finnes en för professor Erik Hedvall personlig professur i ftisiologi. Faktulteten får föreslå, att denna omvandlas till en ordinarie professur samtidigt med att dylika inrättas i Stockholm, Lund och Göteborg.

Fakulteten vill slutligen såsom ett önskemål framhålla, att även forskningen rörande de betydelsefulla psykiska folksjukdomarna, i den mån ekonomiska möjligheter förefinnas, blir vederbörligen tillgodosedd.

De för Uppsala universitet i detta sammanhang aktuella behoven kunna således sammanfattas till

- 1) ortopedisk-reumatologisk och radioterapeutisk forskningsklinik,
- 2) omändring av den för professor Erik Hedvall personliga professuren i ftisiologi till ordinarie professur,
- 3) professur i radioterapi, samt
- 4) experimentell forskningsbefattning inriktad på reumatologiens problem.

Slutligen vill fakulteten i detta sammanhang meddela, att fakulteten har för avsikt att i en nära framtid göra framställning om en personlig professur för docenten Einar Stenhagen, vilken sedan ett tiotal år med sällsynt skicklighet och framgång ägnat sig åt undersökningar rörande tuberkelbakteriernas kemi. En sådan framställning synes helt ligga i linje med de strävanden, för vilka motionen ger uttryck.

Medicinska fakulteten i Lund.

Fakulteten vill livligt understryka behovet av ett utökat stöd från statsmakternas sida för forskning och undervisning inom de i motionen nämnda folksjukdomarnas område och anser de framförda önskemålen synnerligen behjärtansvärda. Tillkomsten av undervisningskliniker för de fakulteter och högskolor, som ännu sakna representation inom de berörda sjukdomsgrupperna, är ett trängande önskemål och likaså att till dessa kliniker knyts högkvalificerade forskare med möjlighet att angripa sjukdomsproblemen icke blott från praktisk-klinisk utan även från teoretisk sida.

För Lunds universitets vidkommande utmynnar motionen i ett förslag om att de nuvarande lärarbefattningarna i reumatologi, i radioterapi och i fysikalisk diagnostik förändras till professorer i respektive reumatologi, radioterapi och ftisiologi. Motionen ansluter här till en tidigare skrivelse från fakulteten, i vilken föreslås att de nämnda tre lärarbefattningarna samt därtill laboratorbefattningen i klinisk kemi begäras omändrade till e. o. professorer med rätt för innehavarna till säte och stämma i fakulteten liksom ordinarie professor. Motivet för fakultetens förslag var en önskan att till sig knyta representanter för dessa viktiga grenar av medicinen, som vid andra universitet och högskolor till en del äro företrädade av ordinarie professorer. Att fakulteten icke själv tagit initiativ till inrättandet av ordinarie professorer i dessa ämnen beror på att vissa andra önskemål äro mer trängande ur den medicinska forskningens och undervisningens synpunkt och fakulteten skulle beklaga om inrättandet av de i motionen berörda professorerna skulle inkräkta på andra nya professorer, som fakulteten framfört önskemål om.

Ämnena radioterapi, ftisiologi och reumatologi äro vid Lunds universitet företrädade av ordinarie lärarbefattningar i laboratorsklass, de båda första tillsatta 1944, den sista 1947. Lärartjänsterna tillsattes enligt vanligt aka-

demiskt förfaringssätt och innehavarnas skicklighet för befattningarna vitsordades härvid av de utsedda sakkunniga. Fakulteten kan således till fullo instämma i motionens förslag, att de nuvarande innehavarna av laboratoriefattningarna automatiskt böra kunna överföras till de nya tjänsterna.

Utvecklingen inom såväl radioterapiens som ftisiologiens område har skett raskt under de år som förflutit sedan ifrågavarande laboratoriefattningar tillsattes. Det väsentliga nytillskottet för radioterapiens del torde vara användandet av radioaktiva isotoper som behandlingsmetod mot vissa former av svulstsjukdomar, en metod som öppnar nya arbetsfält och nya terapimöjligheter men som också ur vetenskaplig synpunkt ställer ökade krav på ledaren av den radiologiska kliniken. Tillkomsten av de nya universitetsinstitutionerna för fysik i Lund, som nu äro under uppförande, kommer också att skapa andra förutsättningar än förut för ett fruktbarande samarbete mellan teoretisk fysik och klinisk forskning vid radiologiska kliniken i Lund. Kampen mot tuberkulosen har under senare år genom införandet av nya kemiska läkemedel kommit i ett annat läge än tidigare. Resultaten äro ännu svåra att överblicka men inge stora förhoppningar och utgöra ett viktigt incitament till fortsatta forskningar. Dylika ha under senare år med energi och framgång bedrivits vid tuberkuloskliniken i Lund. Fakulteten anser således att såväl den radioterapeutiska som den ftisiologiska disciplinen nu nått den utveckling i Lund att de böra representeras av en ordinarie professor så som för radioterapiens del sedan länge varit fallet vid karolinska institutet och ftisiologiens del sedan några år vid universitetet i Uppsala.

Laboratoriefattningen i reumatologi har endast existerat sedan tvenne år. Genom serologiska undersökningar under denna tid har man emellertid kommit sjukdomens orsak allt mer på spåren och möjlighet skapats för förebyggande av de reumatiska åkommorna. I Lund ha särskilt de klimatologiska faktorerna och deras inverkan på sjukdomsförloppet studerats. De reumatiska åkommorna ha alltmer framträtt som utomordentligt betydelsefulla för samhälle och individer, och fakulteten anser det önskvärt, att också denna medicinska disciplin representeras i fakulteten av en ordinarie professor.

Fakulteten kan emellertid icke underlåta att framhålla att den underordnade personalen vid de berörda forsknings- och undervisningsklinikerna måste utökas utöver vad som nu är fallet. Endast genom tillräcklig avlastning av de praktiska sjukvårdsuppgifterna från den blivande professorn kan denne få tid och tillfälle att ägna sig åt den forskning och undervisning, som motionerna önska tillgodose genom de nya professorerna. Fakulteten vill också framhålla, att verkligt fruktbar forskning inom dessa kliniska discipliner även kräver en organisation med välutrustade och tidsenliga laboratorier och till dem knutna representanter för den teoretiskt-medicinska grundforskningen.

Med hänvisning till ovanstående synpunkter får således medicinska fakulteten tillstyrka det i motionerna framlagda förslaget om förändringen av de nuvarande lärarfattningarna i radioterapi, ftisiologi och reumatologi vid Lunds universitet till ordinarie professorer.

Större akademiska konsistoriet i Lund.

Konsistoriet ansluter sig till fakultetens utlåtande men finner sig därvid av principiella skäl icke böra förorda, att till innehavare av professor utnämnes annan än den, som genom sakkunnigutredning förklarats därtill

kompetent. Remisstiden medgiver icke, att sådan utredning i förevarande fall nu verkställes. Vid detta förhållande finner sig konsistoriet böra tillstyrka, att professorer i radioterapi, resp. reumatologi och ftisiologi inrättas men att därmed avsedd omändring av lärarbefattningarna i radioterapi, resp. reumatologi och fysikalisk diagnostik icke genomföres förrän på angivet sätt visats att nuvarande innehavare av resp. ordinarie lärarbefattning innehar professorskompetens eller ock resp. lärarbefattning bliver ledig.

Karolinska institutets lärarkollegium.

Beträffande de i motionerna framlagda förslagen anser sig lärarkollegiet icke böra göra några uttalanden annat än i den mån de beröra karolinska institutet.

Den i motionen föreslagna professuren i ftisiologi skulle lärarkollegiet hälsa med stor tillfredsställelse. Att lärarkollegiet tills vidare ansett sig kunna vara till freds med att undervisningen i detta ämne omhänderhaves av en laborator tillika överläkare beror på att det tidigare haft önskemål av högre angelägenhetsgrad och icke på att det underskattar värdet av en dylik professur. Lärarkollegiet anser sig emellertid i detta sammanhang böra framhålla, att en sådan professur bör utrustas som alla övriga i avseende på materielanslag och vetenskaplig hjälppersonal. Det är nämligen eljest föga vunnit med reformen.

Beträffande förslaget om att en professur i reumatologi vid karolinska institutet skulle inrättas den 1 juli 1950 får lärarkollegiet anföra följande.

I reumatikersakkunnigas betänkande 1945 framhålles att tvivelsmål råder om reumatologien bör betraktas som en avskild medicinsk specialitet. Det berättigade i ett dylikt tvivelsmål bestyrkes av de sakkunnigas definition av begreppet reumatism. De indela de reumatiska sjukdomarna i fyra grupper, nämligen:

I. Den reumatiska febern (akut ledgångsreumatism, akut artrit eller polyartrit).

II. Den kroniska ledgångsreumatismen (kronisk artrit eller polyartrit).

III. De degenerativa ledsjukdomarna (artroserna).

IV. Ischias, ryggskott, rygginsufficiens, myalgier och liknande tillstånd.

Av utredningen framgår att den IV:e gruppen är den största, omfattande 42,2 % av fallen. Därefter kommer grupp II, omfattande 26,8 %, och grupp III med 17,9 %. Den minsta är grupp I, omfattande endast 13,1 %.

Vid upprättande av förslag till specialavdelningar för reumatiskt sjuka säga de sakkunniga »att en dylik sjukhusavdelning skall vara avsedd i främsta rummet för långvariga och ur ledsynpunkt komplicerade fall av kroniska artriter, för vilkas behandling utom invärtesmedicinsk även viss ortopedisk utrustning och sakkunskap erfordras. Denna mellangrupp mellan sådana fall, som fordra rent intern, och dem, som behöva en rent ortopedisk behandling, är den grupp, som med nuvarande vårdmöjligheter har svårast att erhålla en tillfredsställande vård. Härför fordras nämligen utom goda invärtesmedicinska anordningar för undersökning och behandling även specialutrustning för konservativ ortopedi med gipsningssal, bandageverkstad, korrektionsapparater m. m. och därjämte en tillfredsställande utrustning inom den fysikaliska terapin — för rörelse, bad, värmebehandling m. m.»

En dylik specialavdelning kommer att inrättas vid karolinska sjukhuset enligt beslut av 1946 års riksdag (r. skr. 1946: 456 s. 30), och den föreslagna professuren skulle enligt motionärerna vara knuten till denna avdelning då den färdigställes.

Ytterligare tvenne dylika professurer skulle enligt motionärerna inrättas, nämligen en i Göteborg och en i Lund, den senare omedelbart.

Som framgår av det föregående hava reumatikersakkunniga föreslagit att beläggningen av de reumatiska specialavdelningarna skall utgöras av fall tillhörande grupp II.

Ur vissa synpunkter är detta otvivelaktigt riktigt. De sjukdomsfall, som tillhöra grupp IV, behandlas för närvarande lämpligast på ortopediska, kirurgiska, neurokirurgiska, neurologiska eller invärtes medicinska avdelningar allt efter fallens art. Grupp III omfattar utnötningssjukdomar, som väl icke heller höra hemma på en reumatologisk specialavdelning. Beträffande fallen tillhörande grupp I anse reumatikersakkunniga uppenbarligen att de blott behöva rent invärtesmedicinsk vård, vilket också torde vara riktigt. Lärarkollegiet vill dock tillfoga, att en stor del av patienterna tillhörande grupp I äro barn vilka lämpligen böra vårdas å pediatrik avdelning. För de reumatologiska specialavdelningarna bliva då endast fallen tillhörande grupp II kvar. Motiveringen för att de sammanföras på en specialavdelning är att de fordra en speciell konservativ ortopedisk behandling samt fysikalisk terapi.

Ur undervisningssynpunkt kan knappast en dylik avdelning vid karolinska institutet sägas vara särskilt starkt motiverad, enär en organisation för undervisning i konservativ ortopedisk behandling och fysikalisk terapi redan finnes. Beträffande den förra intygar professor Friberg att det å den ortopediska kliniken är väl sörjt för densamma. Vad återigen angår undervisningen i fysikalisk terapi så lider denna enligt professor Svartz av materialbrist, som skulle avhjälpas genom att en reumatologisk klinik inrättas.

Detta kan självfallet icke ha varit avgörande för statsmakterna vid beslutet om en reumatologisk avdelning vid karolinska sjukhuset, utan meningen med densamma torde hava varit att därstädes skulle bedrivas en forskning som kunde ge oss bättre möjligheter att bekämpa de till grupp II hörande sjukdomsformerna.

Professurer i reumatologi skulle enligt motionärerna vara knutna till avdelningar av detta slag.

I likhet med motionärerna anser lärarkollegiet att forskningen rörande de ovannämnda grupp I och II omfattande ledsjukdomarna bör intensifieras enär de spela en mycket stor roll i vårt land. Lärarkollegiet ifrågasätter emellertid om icke denna forskning bättre skulle befrämjas genom att åtminstone en av de föreslagna professurerna finge en annan karaktär än den av motionärerna föreslagna. De hittills vunna forskningsresultaten från skilda delar av världen tala för att ifrågavarande ledsjukdomar bero på en infektion. Lärarkollegiet har därför efter en ingående diskussion kommit till den slutsatsen att de största utsikterna för fruktbärande forskning på dessa ledsjukdomars område skulle finnas genom upprättandet av en professur i klinisk bakteriologi och serologi. Förläggandet av en reumatologisk specialavdelning till karolinska sjukhuset innebär att detta sjukhus skulle äga ett för ovannämnda forskning lämpat patientmaterial. Det synes därför ändamålsenligt att den ifrågavarande blivande professuren i klinisk bakteriologi och serologi likaledes förlägges till detta sjukhus och att innehavaren anvisas forskningslokaler i anslutning till sjukhusets centrallaboratorier.

Rent principiellt intager lärarkollegiet den ståndpunkten att det icke är nödvändigt att alla specialprofessurer finnas företrädda vid alla de medicinska högskolorna. Fastmer synes man böra göra en fördelning på de olika lärosätena, varigenom ett större antal specialiteter kunna bli företrädda här i landet.

Slutligen vill lärarkollegiet anmäla att det tillsatt en kommitté för utredandet vilka specialprofessorer som ytterligare äro önskvärda vid institutet och den olika angelägenhetsgraden av dessa.

Organisationskommittén för den medicinska högskolan i Göteborg.

Motionerna grunda sig på ett av medicinska fakulteten i Lund avgivet yttrande över medicinalstyrelsens utredning om den öppna läkarvården i riket (SOU 1948: 14), därvid fakulteten beträffande åtgärder till förbättrande av det allmänna hälsotillståndet i riket som sin mening anförde, att en förbättring av hälsotillståndet bättre främjades genom en på grundval av intensifierad medicinsk forskning vunnin fördjupad kunskap och insikt i sjukdomarnas natur än genom organisatoriska åtgärder. Särskilt gällde detta vissa sjukdomsgrupper, reumatiska sjukdomar, sinnessjukdomar med sinnesslöhet, förkylningssjukdomar, blodtrycks- och blodkärllssjukdomar och svulstsjukdomar, vilka i särskilt hög grad inverkade på sjukligheten och arbetsförmågan. Fakulteten ansåge därför, att ökad samhällelig investering för medicinsk forskning beträffande dessa sjukdomar skapade möjlighet för långt väsentligare förbättring av folkhälsan än i betänkandet föreslagna organisatoriska åtgärder.

Med utgångspunkt från vad fakulteten sålunda anført föreslå motionärerna intensifierad undervisning och forskning rörande nämnda »folksjukdomar» inklusive tuberkulosen genom att vid samtliga medicinska fakulteter och högskolor förorda anordnandet av forsknings- och undervisningskliniker med professorer i psykiatri, reumatologi, ftisiologi och radioterapi. Där emot föreslås icke några dylika åtgärder med avseende på förkylnings-, blodtrycks- och blodkärllssjukdomar, vilkas stora betydelse för folkhälsan likväl i motiveringen till motionerna intar en framträdande plats.

Motionernas syftemål är att förskaffa läkarna en fördjupad kunskap och insikt i folksjukdomarnas natur. Det är i första hand grundforskningen, som härvidlag är betydelsefull. Kliniken och undervisningen ha i huvudsak att tillgodogöra sig och i praktiken omsätta och anpassa de vunna forskningsresultaten. Ett intimt samarbete mellan grundforskningen och den kliniska forskningen är därför nödvändigt för ernående av ett gott resultat. De s. k. folksjukdomarna intaga i detta avseende ej någon särställning. En intensifierad forskning och undervisning beträffande dessa förutsätter därför vidgade möjligheter för grundforskning i fråga om personal och utrustning, speciellt i virologi, bakteriologi, fysiologi och kemi.

De flesta förkylningssjukdomar och de reumatiska sjukdomarna förorsakas otvivelaktigt av virusinfektion. Enligt organisationskommitténs mening måste forskningen i fråga om dessa sjukdomar i främsta rummet ske i form av virusforskning. En framgångsrik klinisk forskning torde i allt väsentligt ha att stödja sig på de av virusforskningen uppnådda resultaten. Härvidlag har även den bakteriologiska forskningen sin givna betydelse. Virologien, vars utvecklingsmöjligheter och betydelse äro fullt jämförliga med bakteriologien, företrädes i vårt land av endast en professor, som dock ännu icke förfogar över en självständig institution. Vid Sahlgrenska sjukhuset har dessutom nyligen inrättats en virologisk avdelning med särskild föreståndare.

En intensifierad forskning och undervisning rörande förkylningssjukdomarna och de reumatiska sjukdomarna förutsätter en betydande förstärkning av virologiens ställning och arbetsmöjligheter vid samtliga medicinska lärosäten. Detsamma gäller i fråga om bakteriologien, som såväl beträffande forskningen angående förkylningssjukdomarna och de reumatiska sjukdomarna som tuberkulosen har vida arbetsuppgifter att fylla. Klinisk labo-

rator i bakteriologi finnes i vårt land för närvarande endast vid karolinska institutet, varjämte en sådan befattning föreslagits i Göteborg. Inrättandet av dylika befattningar även i Uppsala och Lund torde vara av största betydelse för en framgångsrik klinisk forskning i fråga om dessa sjukdomar ävensom övriga folksjukdomar.

Kemiens betydelse för kliniken både i fråga om forskning och undervisning och även i rutinarbetet är allmänt erkänd. Kliniska laboratoriefattningar i detta ämne finnas redan vid samtliga medicinska högskolor i vårt land. Annat är förhållandet med fysiologien, som för det kliniska arbetet har ungeför samma betydelse som kemien och som i fråga om blodtrycks- och hjärt-kärlsjukdomarna är särskilt betydelsefull. Klinisk laborator i fysiologi finnes för närvarande endast vid karolinska institutet. Inrättandet av en dylik befattning är också föreslagen i Göteborg. För den kliniska forskningen, ej minst rörande folksjukdomarna, är det av vikt att dylika befattningar inrättas även i Uppsala och Lund. I detta sammanhang vill organisationskommittén erinra om att frågan om klinikernas upprustning, då det gäller forskning, ännu icke bringats till sin lösning.

Organisationskommittén har med det ovan anförda velat understryka vikten av grundforskning som en nödvändig förutsättning för fullgörande av klinikens uppgifter inom forskning och undervisning och framhålla betydelsen av att grundforskningen erhåller särskilda representanter såsom laboratorer eller ännu hellre, på grund av ämnens vikt, som professorer vid klinikerna. Utvecklingen går otvivelaktigt i denna riktning. Organisationskommittén har också velat erinra om att en intensifierad forskning beträffande folksjukdomarna i första hand kräver förstärkning av grundforskningen.

Hand i hand med den kliniska grundforskningen måste emellertid det praktiskt kliniska arbetet pågå med utnyttjandet och utprövningen av de vunna erfarenheterna och deras anpassning för sjukvården och undervisningen. Härför fordras specialkliniker. Mot motionärernas förslag i detta avseende kan ingen användning göras. Förslaget innebär i stort sett en påbyggnad av redan befintliga eller planerade kliniker. Ett påskyndande av utvecklingen i detta avseende, som hämmats genom den nuvarande situationen på byggnadsmarknaden, är väl befogat.

Några vägande invändningar kunna ej heller göras mot motionärernas förslag att överläkartjänsterna vid de föreslagna specialavdelningarna bli förenade med professorer i stället för med kliniska lärarbefattningar, detta med hänsyn till ämnens vikt. Dock vinnes därigenom föga i fråga om intensifierad forskning och undervisning. Härför fordras i första hand, som ovan nämnts, ökade möjligheter för grundforskning, för vilket innehavarna av dessa tjänster torde sakna förutsättningar, enär de icke kunna beräknas besitta erforderlig utbildning inom de discipliner, som, enligt vad ovan anförts, äro aktuella för grundforskningen.

Efter dessa allmänna synpunkter vill organisationskommittén närmare ingå på motionärernas praktiska förslag.

Professurer och kliniker i *psykiatri* finnas redan vid universiteten och karolinska institutet. Motionärerna föreslå, att principbeslut nu skulle fattas om inrättandet av en professur även i Göteborg från och med den tidpunkt den kliniska undervisningen påbörjas. Inrättandet av en professur i psykiatri i Göteborg liksom i de övriga kliniska ämnena föreslogs såväl av 1946 års sakkunniga för medicinsk högskola i Göteborg som av organisationskommittén i 1948 års utredning. Riksdagens beslut år 1948 angående upp- rättandet av en medicinsk högskola i Göteborg innebär, att frågan om in- rättandet av professurer i samtliga kliniska ämnen skulle avgöras först då

undervisningen i nämnda ämnen blir aktuell. Det föreligger knappast något skäl för att psykiatrien skulle i förhållande till de övriga kliniska ämnena intaga en särställning i detta avseende.

I detta sammanhang får organisationskommittén framhålla, att psykiatrien otvivelaktigt i vårt land intar en med hänsyn till dess betydelse alltför underordnad ställning inom medicinen i fråga om både undervisning och forskning. Detta har med skärpa framhållits från olika håll. 1946 års sakkunniga och organisationskommittén ha sålunda i ovannämnda utredningar givit klart uttryck för sin uppfattning härutinnan. I direktiven för de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 oktober 1948 tillkallade sakkunniga för översyn av läkarutbildningen och därmed sammanhängande frågor har också angivits, att särskild uppmärksamhet borde av utredningsmännen ägnas psykiatriens ställning inom medicinen.

Organisationskommittén får erinra därom, att en *ftisiologisk* klinik finnes i Uppsala och Lund och att beslut fattats om inrättandet av en sådan vid karolinska institutet. Motionärerna föreslå en snabb utredning om inrättandet av en tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Inom stadens område finnes emellertid redan ett stort modernt tuberkulossjukhus, Rehnströmska sjukhuset, som i större omfattning än hittills skett bör utnyttjas för undervisning och forskning. Göteborgs stad planerar vidare uppförandet av ett stort centralsjukhus i de östra stadsdelarna i närheten av Rehnströmska sjukhuset. Vid detta — »Östra sjukhuset» — som är avsett att i sinom tid tagas i anspråk jämväl för medicinsk undervisning och forskning, avses inrättas en avdelning för thoraxkirurgi. Rehnströmska sjukhuset bör med fördel kunna fylla behovet av en tuberkulosklinik i Göteborg. I planläggningen för ordnande av stadens sjukhusvård har också diskuterats förläggning av en tuberkulosklinik vid det östra sjukhuset i samband med avdelning för thoraxkirurgi. Något definitivt ställningstagande har ännu icke gjorts. Organisationskommittén kan av anförda skäl icke ansluta sig till motionärernas förslag i vad avser åvägbringandet av en utredning rörande uppförandet av en tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset.

Radioterapeutiska avdelningar finnas i Lund, vid karolinska institutet och vid Sahlgrenska sjukhuset. Motionärerna föreslå inrättandet av en sådan klinik jämväl i Uppsala.

De radioterapeutiska avdelningarna intaga redan nu en särställning, då det gäller undervisning och forskning. De stora tekniska framsteg, som de senaste åren gjorts inom strålterapien och cancerforskningen, inom atomfysiken och kärnkemien böra tillgodogöras radioterapien. Möjligheter för givande resultat vid experimentella undersökningar äro härvidlag synnerligen stora och ligga i öppen dag. Det blir alltmera nödvändigt att upptaga nya metoder till prövning för utforskande av lämpliga behandlingsformer. Forskningsavdelningar vid dessa kliniker äro därför en tvingande nödvändighet för radioterapiens utveckling. Forskningsavdelningarna måste vara försedda med tillräcklig hjälppersonal. Behovet av fysisk laborator vid dessa avdelningar är erkänt. Härjämte gör sig behovet av specialutbildad patolog gällande. Intimt samarbete med kemiskt och histologiskt laboratorium och kärnkemisk institution är synnerligen önskvärt. I större eller mindre omfattning finnas dessa resurser tillgängliga för nuvarande radioterapeutiska kliniker. Dessa ha vidare för undervisningen ett viktigt studiematerial. Tumörfallen remitteras i allt större utsträckning till dem från eller med förbigående av de kirurgiska klinikerna, som därigenom berövas ett för undervisningen synnerligen viktigt material. De radioterapeutiska klinikerna utgöra tumörkliniker och fylla som sådana en lucka i den nuvarande undervisningen. Radiologiens nuvarande utveckling, dess möjligheter för vidare

utveckling, dess forskningsmöjligheter och krav på ökade sådana samt dess uppgift i fråga om undervisningen synas organisationskommittén redan nu väl motivera professorer i ämnet vid samtliga medicinska lärosäten.

Sammanfattningsvis får organisationskommittén med huvudsakligt instämmande i motionernas syfte framhålla att de framställda förslagen i sig innefatta frågor av synnerligen invecklad natur och med vittgående konsekvenser. Det synes därför böra få ankomma på vederbörande universitetsmyndigheter respektive karolinska institutets lärarkollegium och organisationskommittén för den medicinska högskolan i Göteborg att efter utredning och med beaktande av vad i motionerna anförts göra de framställningar i ämnet, som må kunna befinnas erforderliga och vartill de lokala förhållandena må giva anledning.

Kanslern för rikets universitet.

Inledningsvis vill jag framhålla, att jag delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av att statsmakterna i största möjliga utsträckning lämna sitt stöd för anordnande av en intensifierad undervisning och forskning rörande de i motionerna berörda folksjukdomarna. De i motionerna framställda förslagen innefatta emellertid delvis frågor av invecklad och svårbedömlig natur med vittgående ekonomiska konsekvenser. Det synes mig därför nödvändigt att innan beslut i av motionärerna angiven riktning fattas en samordning av de problem, varom här är fråga, kommer till stånd, så att en lösning kan vinnas efter väl genomtänkta linjer och med hänsyn till de olika medicinska lärosätenas lokala förhållanden. Jag ansluter mig även i princip till den av karolinska institutets lärarkollegium uttalade uppfattningen, att det icke synes nödvändigt att alla specialprofessorer finnas inrättade vid samtliga de medicinska högskolorna, utan att man bör eftersträva att fördela dessa professorer på de olika läroanstalterna, varigenom ett större antal specialiteter kunna bli företrädda.

Jag behandlar härefter de i motionerna framställda önskemålen i den ordning, vari de i motionernas hemställan upptagits.

1) *Förändring av de nuvarande lärarbefattningarna i reumatologi, radioterapi och fysikalisk diagnostik vid universitetet i Lund till professorer i reumatologi, radioterapi och fysiologi.* Enligt motionärernas förslag skulle dessa förändringar beslutas från och med den 1 juli 1949 och de nuvarande innehavarna av tjänsterna utan ansökan överföras till innehavare av de nya professorerna. Med hänsyn till vad det större konsistoriet i Lund anför är jag icke beredd att tillstyrka bifall till ifrågakvarande förslag. Där emot synes mig en närmare utredning påkallad rörande inrättandet av professorer i ovannämnda ämnen. Det torde böra ankomma på vederbörande akademiska myndigheter i Lund att utreda berörda spörsmål.

2) *Inrättandet av en professur i reumatologi vid karolinska institutet.* Motionärerna hava föreslagit inrättandet av denna befattning från och med den 1 juli 1950. På av lärarkollegiet anförda skäl avstyrker jag bifall till detta förslag.

3) *Inrättande av professorer i psykiatri, radioterapi, reumatologi och fysiologi vid medicinska högskolan i Göteborg.* Det vid 1948 års riksdag fattade beslutet angående upprättandet av en medicinsk högskola i Göteborg innebar visserligen att en fullständig medicinsk högskola skulle organiseras, men att verksamheten till en början skulle omfatta endast preklinisk undervisning med början höstterminen 1949; under vårterminen 1952 skulle den kliniska undervisningen igångsättas. Frågan om inrättandet av ovannämnda professorer synes därför enligt min mening för tidigt väckt.

Det torde böra ankomma på den medicinska högskolans organisationskommitté att i sinom tid, i den mån frågorna bliva aktuella, upptaga dem till behandling och göra de framställningar i ämnet, som må befinnas påkallade.

4) *Inrättandet av en professur i ftisiologi vid karolinska institutet.* Med hänsyn till att medel ännu icke anvisats för uppförande vid karolinska sjukhuset av den av 1946 års riksdag (prop. nr 101) beslutade klinikbyggnaden, inrymmande en medicinsk tuberkulosklinik och en thoraxkirurgisk klinik, och förslag härom icke heller kommer att föreläggas innevarande års riksdag (se prop. nr 130 s. 44) saknas enligt min mening anledning att nu taga ställning till motionärernas förslag om inrättande av ifrågavarande professur.

5) *Uppförande av en reumatologisk klinik och en radioterapeutisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.* I anslutning till vad medicinska fakulteten i Uppsala anfört vill jag understryka angelägenheten av att de planerade reumatisk-ortopediska samt radioterapeutiska klinikerna så snart förhållandena det medgiva komma till utförande.

6) *Uppförande av en tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.* Under hänvisning till vad organisationskommittén för den medicinska högskolan i Göteborg i detta ämne anfört avstyrker jag bifall till motionärernas förslag.

Medicinalstyrelsen.

I fråga om de forsknings- och undervisningsanstalter för de fyra stora folksjukdomarna, vilka redan finnas inrättade, får styrelsen för sin del vitsorda, att ett intensivt och gagnande arbete vid dem redan utföres. Styrelsen har även den uppfattningen att de anstalter, som redan ha sin organisation fullt utbyggd med vetenskaplig ledning av såväl forskning och undervisning som sjukvård, synas hava större effektivitet och giva mera påtagliga resultat än vissa övriga, där brister i den personella organisationen föreligga. Styrelsen vill av denna anledning varmt tillstyrka motionärernas förslag om inrättande av professorer i reumatologi, radioterapi och ftisiologi vid universitetet i Lund och om professur i reumatologi vid karolinska institutet, samt att berörda kliniker erhålla tillräcklig personal och teknisk utrustning för att kunna bedriva effektivt forskningsarbete. Vad beträffar professuren i reumatologi vid karolinska institutet skulle dess innehavare bli chef för den planerade reumatologiska kliniken, varom riksdagen fattat beslut år 1946. Styrelsen understryker vikten av att detta byggnadsverk snarast kommer till utförande. Det synes styrelsen förmånligt om den nya professorn tillsattes så tidigt att han kunde få deltaga i utrustandet av kliniken. I anledning av motionärernas förslag att professorn i reumatologi skulle tillfälligt få disponera en del av medicinska kliniken på karolinska sjukhuset vill styrelsen framhålla att styrelsen har sig bekant att några överläggningar härom ägt rum med chefen för medicinska kliniken.

Behovet av de tre kliniker, som redan beslutats av riksdagen men som ännu ej äro uppförda, nämligen reumatologiska och ftisiologiska kliniken i Stockholm samt reumatologiska kliniken i Göteborg, är enligt styrelsens mening mycket trängande, men på grund av den knappa byggnadskvot för sjukvårdsändamål, som ställts till förfogande för år 1949, torde man högst kunna räkna med att den reumatologiska kliniken i Göteborg blir påbörjad innevarande år. Styrelsen vill uttrycka den förhoppningen, att det statsfinansiella läget måtte tillåta ett inrättande av samtliga ovannämnda kliniker utan allt för långt dröjsmål.

Styrelsen tillstyrker motionärernas förslag om inrättande av professurer i psykiatri och radioterapi i Göteborg från den tidpunkt, då den kliniska undervisningen därstädes skall påbörjas, samt inrättande av professurer i reumatologi i Göteborg och ftisiologi i Stockholm från och med den tidpunkt, då ifrågavarande undervisnings- och forskningskliniker kunna förväntas börja sin verksamhet.

Rörande den av motionärerna föreslagna professuren i ftisiologi i Göteborg är styrelsen ej beredd att yttra sig, förrän utredning föreligger om behovet av tuberkulosklinik vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Medicinalstyrelsen vill i likhet med motionärerna framhålla önskvärdheten av att utredningen om den reumatologiska kliniken i Uppsala påskynas och slutföres så att frågan snarast kan föreläggas riksdagen samt även att utredning verkställas rörande inrättande av en radioterapeutisk klinik i Uppsala i samband med uppdelning av ämnena röntgendiagnostik och radioterapi på skilda befattningshavare.

Utöver de ämnesområden, som berörts i motionen, finnas andra, där en utökning av forskningsmöjligheterna säkerligen skulle vara av stor betydelse för folkhälsans höjande. Ett sådant område är den kliniska epidemiologien. I det förslag, som avgavs av de medicinska högskolornas organisationskommitté (MHO) den 14 november 1946 (SOU 1946: 76), framhålls bland annat (s. 86), att förutsättningarna för effektivt epidemiologiskt forskningsarbete för närvarande äro så gott som obefintliga i Sverige och att då epidemisjukhusen även i universitetsstäderna och i Stockholm drivas av landsting respektive kommuner, läkarna äro helt upptagna av sina sjukvårdande uppgifter. MHO föreslog därför, att en utredning skulle verkställas rörande möjligheten att omvandla vissa överläkarbefattningar vid epidemisjukhus till akademiska lärarbefattningar. Ett yrkande på en intensifiering av forskning och undervisning rörande akuta infektionssjukdomar av epidemisk natur finner medicinalstyrelsen väl överensstämmande med andemeningen i föreliggande motion och vill därför föreslå, att MHO:s förslag om utredning rörande akademiska lärarbefattningar i klinisk epidemiologi vinner beaktande i föreliggande sammanhang.

Statskontoret.

Som motionärerna själva antytt lägga nuvarande restriktioner i fråga om byggnadsverksamheten och knappheten på sjukvårdspersonal bestämda hinder i vägen för byggandet av nya kliniker. Vid sådant förhållande anser statskontoret icke lämpligt, att statsmakterna nu binda sig genom principbeslut, som svårigen kunna realiseras under avsevärd tid framåt.

I fråga om yrkandet angående inrättande av nya medicinska professurer vill statskontoret bringa i erinran, att en professors arbetsuppgifter hänföra sig till undervisning och forskning. För forskningen synas statsmakterna hava väl sörgt genom de betydande anslag, som under senare år ställts till förfogande för medicinsk forskning (VIII E 43 och M 4). Vad åter angår den medicinska undervisningens ordnande vill statskontoret erinra, att en kommitté nyligen tillsatts för utredning rörande läkarutbildningen. Beaktas må ock beträffande förslaget om utbyte av vissa laboratorsbefattningar vid Lunds universitet mot professurer, att medicinska högskolornas organisationskommitté i samband med silt förslag om ersättande av den personliga professuren i medicinsk radiologi vid Uppsala universitet med en professur i röntgendiagnostik förordade inrättandet av en laborator- och överläkartjänst i radioterapi (prop. 152/1948 s. 33).